

Pasi Saukkonen

Erikoistutkija, dosentti
Helsingin kaupungin tietokeskus
pasi.saukkonen@hel.fi
<https://pasisaukkonen.wordpress.com/>

Halvalla hyvä pakolaisvene

Kööpenhaminan Nyhavn on tupaten täynnä ihmisiä helteisenä heinäkuun päivänä. Ravintoloissa ja kahviloissa paikalliset ja turistit nauttivat elämästä ja annoksistaan. Toiset kulkevat edestakaisin terassien ja vesialueen välistä kaislaletta vapaita pöytiä ja tuoleja etsien. Ilmapiiri on iloinen ja rento. Vuotuisen jazz-festivaalin iloinen swing kantaa kaupunkikanjonia pitkin merelle asti. Meillä asiat ovat hyvin.

1600-luvulla rakennettu satama oli vuosisatojen ajan kauppaliikenteen vilkas keskus, joka kytki pohjoismaisen pääkaupungin maailman meriin ja merentakaisiin alueisiin. Sen kautta Tanskaan ja Tanskasta on kulkenut ihmisiä, tavaroita, rahaa, tietoja ja kulttuurisia vaikutteita. Uudesta maailmasta merimiesten mukana tuli myös se jazz. Nyhavnissa ovat aina kohdanneet monenlaiset sosiaaliset todellisuudet.

Sataman eteläreuna on hiljaisempi. Siellä on kuitenkin nyt jotain, mitä on mahdollista olla vastarannalta huomaamatta, mutta jota ei mielellään katso pitkään, koska se tekee olon vaivautuneeksi. Charlottenborgin taidehallin suuri fasadi on muutettu kiinalaistaitelija Ai Weiwein taideteokseksi *Soleil Levant*. Leveäkeulaisen veneen tai lautan muotoiset suuret ikkuna-aukot on ahdettu viimeistä rakoa myöten täyteen tummansävyisiä ja kirkkaankeltaisia pelastusliivejä.

Teoksen viressä oleva taulu kertoo, että liivit on kerätty Lesboksen saarelle tulleilta pakolaisilta, mutta sanoma tulee kyllä perille muutenkin. Satama-allas näyttäytyy installaation katsojalle Välimerenä, joka jakaa maailman auringossa paistattelevaan onnellisten puoliskoon ja toiseen todellisuuteen, jossa ihmiset pakenevat sotaa, vainoa ja tyranniaa. Kaikki pelastusliivejä katsovat tietävät, että

monet lapset ja aikuiset eivät koskaan päässeet perille. Kuva Alan Kurdin ruumiista tunkeutuu tajuntaan.

Tanskalaisille taideteoksella on erityinen viesti. Maahanmuuttopolitiikkaa kiristettiin voimakkaasti jo 2000-luvun alussa, ja vuonna 2015 Tanska ryhtyi ensimmäisten joukossa tiukentamaan kontrollia ja heikentämään pakolaisten asemaa. Maahanmuuttoasioista vastaavan ministerin Inger Støjbergin ministriökotisivulla on laskuri, joka ylypeästi kertoo ulkomaalaislainsäädännön kiristyksistä. Kun 50 uudistusta tuli täyteen, ministeri juhlisti tapahtumaa sosiaalisessa mediassa täytekekalla.

Ai Weiwein installaation ajoitus oli nyt myös erinomainen. Lyhyen rauhallisemman jakson jälkeen on kesän aikana jälleen havahduttu Välimeren ylittäjien kasvaviin määriin sekä pääasialliseksi kohdemaaksi tulleen Italian ongelmiin selvitä tilanteesta. Euroopan lehdet täyttyivät viime viikkoina artikkeleista koskien Afrikan muuttoreittejä, liikkuvuuden laillista ja laitonta organisointia, merellisiä pelastusoperaatioita, majoittamisen ja muun vastaanoton ongelmia sekä kauhutarinoita Libyaan jääneiden kokemuksista.

Omalla matkallani Tanskassa, Saksassa ja Alankomaissa hätkähdyttävien oli kuitenkin se lehtijuttu, jossa kerrottiin Afrikasta Eurooppaan pyrkivien kumiveneistä ja yritettiin selvittää niiden alkuperää. Kiinalaisella verkko-kauppapaikalla voi hankkia noin tuhannella dollarilla näitä veneitä, joita markkinoidaan nimellä High Quality Refugee Boat. Veneen kantokyvyksi kerrotaan 25–30 henkilöä. Myyjä ei tietenkään vastaa siitä, jos laivaan lastaankin toistasataa epätoivoista ihmistä.

Tilanteen muuttuminen Välimerellä havahdutti kesällä myös poliittiset opportunistit.

Kiinalaistaiteilija Ai Weiwein Soleil Levant -installaatio Kööpenhaminassa. Kuva: Pasi Saukkonen.

Saksan vaalikamppailussa altavastaajaksi jäänyt sosiaalidemokraattien Martin Schulz varoitti, että Italian tilanne on kestämaton ja että vuoden 2015 tapahtumat voivat toistua. Hän sai kritiikkiä niskaansa niin omilta kuin vastapuolelta muustakin syystä kuin lomarahjan rikkomisesta. Yhteis olennaiseen asiaan kiinnitettiin kuitenkin ihmeen vähän huomiota: kyse ei ole samasta asiasta kuin mitä vuoden 2015 loppupuolella tapahtui.

Välimeren keskistä reittiä pyrkivät eivät varmasti lähtisi vaaralliselle matkalleen, ellei heillä olisi siihen hyviä syitä. Heistä suurin osa tulee kuitenkin Länsi-Afrikasta tai muista selaisista maista, joista lähtöisin olevilla on heikot mahdollisuudet saada myönteinen päätös turvapaikka-anomukseensa. Jos he sellaista edes jättävät. Monet yrittävät rantauduttuaan päästä kaikin keinoin eteenpäin ja Euroopan laillisille tai laittomille työmarkkinoille.

Tämä tekee asiasta Euroopan unionille paljon vaikeamman ratkaista. Kansalaismielipide ja sen seurauksena myös poliittinen ilmapiiri muuttui jäsenvaltioissa ja vuoden 2015 tapahtumien johdosta, eikä Afrikasta tulleita kohtaan löydy samanlaista hyväntahtoisuutta kuin millä vielä etenkin syyrialaisia ja eritrealaisia kohtaan suhtauduttiin. Heinäkuussa kokouksessaan jäsenvaltioiden vastuuministerit halusivatkin sälyttää Afrikan maille enemmän vastuuta muuttoliikkeen rajoittamisessa ja palautettavien vastaanottamisessa.

Tämä on helpommin sanottu kuin tehty. Siitä huolimatta jotkut jäsenmaat haluavat mennä vielä pidemmälle. Alankomaiden maaliskuisten vaalien jälkeiset hallitusneuvottelut ovat jo kahteen kertaan pysähtyneet etenkin oikeistoliberaalien ja kristillisdemokraattien haluun tehdä Pohjois-Afrikan maiden kanssa samanlaisia sopimuksia kuin mikä on jo tehty Turkin kanssa. Edes pakolaisilla ei olisi oikeutta tulla Alankomaihin jättä-

mään turvapaikkahakemustaan. Tähän sikälinen vihreä vasemmistopuolue ei katsonut voivansa suostua.

Osmo Soininvaara kirjoitti kesällä blogissaan, että jos väestö- ja muu kehitys jatkuvat Afrikassa nykyisellä tiellä, Eurooppaan pyrkiviä voidaan pian joutua laskemaan jopa kymmenissä miljoonissa. Se voi olla lioitte-lua, mutta joka tapauksessa lähivuosisikymmenien tulevaisuuden näkymä on sellainen, että ainakaan muuttopaineen vähenemisen toiveeseen ei kannata tuudittautua. Pitäisi siis pystyä luomaan kestävä järjestelmä, jossa yhä taataan oikeus hakea turvapaikkaa sitä todella tarvitseville sekä jossa rakennetaan laillisia reittejä pyrkiä Eurooppaan niille, jotka haluavat tulla tänne tekemään työtä. Tällainen rakenne ei synny käden käänteessä.

Meillä Suomessa sisäministeriö on juuri aloittanut hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman valmistelun. Vuonna 2013 valtioneuvoston periaatepäätöksenä hyväksytty Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategia jätti laadun puolesta paljon toivomisen varaa, toivottavasti nyt pystytään parempaan. Taivotteena pitäisi olla mahdollisimman kokonaisvaltainen näkemys, jossa asioita tarkastellaan ennemmin realistisesti kuin ideologisesti ja joka tarjoaa riittävän evästyksen toimeenpanon suunnittelulle.

Afrikasta Etelä-Eurooppaan suuntautuva muutto on otettava ohjelman valmistelussa täällä pohjoisessakin huomioon, vaikka viime kädessä näihin kysymyksiin pitääkin löytyä yhteiseurooppalainen vastaus. Tähän eurooppalaiseen ongelmanratkaisuun Suomi voi kuitenkin osallistua aktiivisesti ja rakentavasti, ja niin maamme pitäisikin tehdä, koska asia kuuluu myös meille. Muistutukseksi tätä Soleil Levant -installaatio pitäisi pystyttää muutamaksi viikoksi Helsinkiinkin, esimerkiksi Senaatintorille.